

Motion till riksdagen

1989/90:Fi69

av Anne Wibble m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1989/90:150

Förslag till slutlig reglering av statsbudgeten

för budgetåret 1990/91, m.m.

(kompletteringsproposition)

Regeringen redovisar i kompletteringspropositionen sin syn på den kommunala ekonomin och föreslår vissa åtgärder med anledning av den tidigare propositionen om skattereformen. Folkpartiet har i en motion under allmänna motionstiden (1989/90:Fi308) redovisat sin allmänna syn på den kommunalekonomiska utvecklingen och dessa resonemang upprepas inte nu.

I korthet innebär de förslag vi har redovisat tidigare – under många år – att volymökningen i kommunsektorn måste begränsas till ca 1 %, att kommunala skattehöjningar måste undvikas, att reglerna för statsbidrag måste göras mer generella samt att statlig detaljreglering och offentliga monopol måste avskaffas. Vi har också redan tidigare påpekat att vår bedömning tyder på att sjukvården och därmed landstingen måste tillåtas expandera i rimlig takt. Vi står självfallet fast vid dessa uppfattningar.

I några avseenden tycks nu regeringen ha övergivit sitt motstånd mot våra förslag. Det gäller främst omvandlingen av statsbidragen till mer generella "påsar" med pengar i stället för de detaljbidrag som finns idag. Regeringen aviserar en parlamentarisk utredning med direktiv som överensstämmer med en sådan generell ansats. Vi välkomnar förändringen, även om den är senkommen.

Vi finner det angeläget att utredningen strävar efter att lägga sådana förslag att den kommunala utdebiteringen inte behöver bli högre än 30 %. Först därigenom kan skattereformens syfte om "hälften kvar" bli en realitet för alla landets medborgare. En sådan förändring medverkar också till att minska spännvidden i dagens utdebiteringar.

I andra avseenden syns ingen vilja till förändring hos regeringen. Det gäller främst synen på offentliga monopol och motståndet mot enskilda alternativ. En sådan förändring skulle skapa en fördjupad välfärd för enskilda människor genom att en reell valfrihet skulle uppkomma. Genom konkurrens i produktionen av de sociala tjänsterna skulle samtidigt stora ekonomiska fördelar vinnas. Inom alla andra områden erkänner regeringen, åtminstone i princip, att konkurrens och avreglering främjar en hög effektivitet, men i fråga om de sociala tjänsternas produktion vidhåller den sitt dogmatiska motstånd.

En förändring aviseras och den är bra. Det gäller statsbidrag till personalkooperativa daghem. Om nu regeringen äntligen har bestämt sig för att

medge sådana på samma finansiella villkor som för kommunala dagis är det obegripligt varför förslaget dröjer. Som framgår nedan anser vi att även dagis som privata företag skall ges samma villkor.

Regeringens tveghåshet framgår av vad som sägs om kommunala utvecklingsfrågor. Här konstateras att enskilda kommuner och landsting har gjort försök med alternativa verksamhetsformer och åtskillnad mellan beställar- och producentrollen. Regeringen vågar sig emellertid inte på ett ställningstagande – att detta är bra och bör uppmuntras – utan säger bara att erfarenheterna skall sammanställas och analyseras. Effekten blir att den nödvändiga förnyelsen försenas ytterligare.

För undvikande av missförstånd vill vi poängtera att våra förslag inte innebär långtgående privatisering av tjänsternas finansiering. I allt väsentligt bör dessa vara solidariskt finansierade genom skatter och socialförsäkringsavgifter på samma sätt som för närvarande. Det blir alltså inte fråga om att "låta plånboken styra" behovet av sjukvård, äldreomsorg, barnomsorg, vilket har hävdats i vulgärdebatten. Tvärtom är det dagens system som kan sägas ha sådana effekter.

Vad däremot gäller produktionen av de sociala tjänsterna anser vi som nämnts att stora fördelar står att vinna genom att stimulera konkurrens och enskilda alternativ. För den enskilde är det enligt vår uppfattning särskilt angeläget med valfrihet när det gäller så personliga tjänster som sjukvård, läkarbehandling, barnomsorg m.m. För många människor torde det t.ex. uppfattas som viktigare att själv få välja doktor än att få välja plåster, viktigare att själv få välja barnomsorgsform än att få välja blöjsort.

Om enskilda alternativ stimuleras kommer också arbetsmarknaden att breddas. De som så vill får då praktiska möjligheter att starta eget i stället för att vara anställda. Det är alls inte osannolikt att detta kan leda till att ett antal personer som lämnat sjukvårdsarbete och liknande då kan finna de nya verksamhetsformerna så lockande att de återgår till yrket. Detta skulle vara en stor fördel för samhället.

I fråga om konkurrens inom produktionen står som nämnts stora samhällsekonomiska vinster att göra. Det handlar om att göra alla kommuner och landsting till frikommuner, att uppmuntra skiljandet av beställarfunktion från producentfunktion, att avskaffa Lex Pysslingen med flera åtgärder. Det är förmodligen omöjligt att i siffror uppskatta hur stora produktivitetsvinster sådana förändringar skulle medföra, men all erfarenhet tyder på att de är mycket stora. Med hänsyn till dagens brister inom de sociala tjänsterna är det mycket angeläget att sådana förändringar kan genomföras. Först då och i kombination med ökad valfrihet kan människor uppleva att de faktiskt får valuta för skattepengarna.

Regeringen motarbetar konkurrens men vill trots detta sätta ett mål för produktivitetsoökningen i kommunsektorn, på ca 2 % per år. Det framgår inte på vilken sätt detta mål skall kunna realiseras – där hänvisas enbart till något kommande gemensamt arbete mellan regeringen och kommunförbunden. Det är vår uppfattning att om ett sådant mål motsvaras av minskad resurstilldelning utan stimulansen av extern konkurrens kommer både kvalitet och kvantitet på tjänsterna att minska. Vi anser målet angeläget men det

går inte att förverkliga genom administrativa beslut utan bara genom verklig konkurrens.

I regeringens kalkyler synes antas att primärkommunernas expansion är snabbare än landstingens, 2 % jämfört med 1 % under 1990 och troligen en liknande relation även under kommande år. Enligt vår uppfattning skulle detta medföra oacceptabla konsekvenser för sjukvården. Vi anser det rimligare att primärkommuner och landsting tillåts expandera i samma takt.

Det ekonomiska läget i kommunsektorn är mycket bekymmersamt. Vi kan emellertid konstatera att förslaget om full kompensation för den s.k. arbetsgivarperioden inom sjukförsäkringen har positiva effekter genom att kostnadsökningen motsvaras av sänkta arbetsgivaravgifter. Den sammanlagda effekten på prisnivån av den tillfälliga momshöjningen, de sänkta arbetsgivaravgifterna och den sänkta räntenivån som det s.k. krispaketet mellan folkpartiet och regeringen innebär torde snarare bli en dämpning än det motsatta. Detta är också positivt för kommunsektorn.

De konkreta förslagen i propositionen är tre. Ett tillfälligt kommunalt skattestopp under 1991 och 1992 föreslås, för att undvika att den sänkta inkomstskatten i skattereformen tas till intäkt för höjda kommunalskatter. Sådana skulle nämligen motverka de positiva effekterna av skattereformen. Vi stöder förslaget om ett tvåårigt kommunalt skattestopp, liksom den möjlighet till undantag vid s.k. skatteväxling som föreslås. Det är ett ovedersägligt faktum att de höjningar av kommunalskatterna som skett inför 1990 för drygt 3 miljoner invånare har reducerat värdet av skattereformens första steg, både för den enskilde och för samhället som helhet.

En viktig effekt av skattereformens genomförande kan bli att många som idag arbetar deltid önskar förbättra sin ekonomi genom längre arbetstid. Det är angeläget att kommuner och landsting har beredskap för sådana önskemål och inrättar fler heltidstjänster med flexibilitet i utnyttjandet av antal timmar. Detta skulle underlätta kommunsektorns personalproblem. Eftersom rekrytering och introduktion är dyrt skulle även en väntad minskning av överlörligheten på arbetsmarknaden kunna reducera kostnaderna.

Därutöver föreslår regeringen vissa åtgärder för att skapa ett neutralt utfall mellan stat och kommun av skattereformen. Som vi tidigare har påpekat är detta en viktig del av skattereformen.

Vi accepterar att ca 900 milj.kr. i kompensation för slopad kommunal garantibesättning avskaffas från och med kalenderåret 1991. Det är bra att regeringen inte avskaffar kompensationen för slopad företagsbesättning, eftersom denna till mycket stor del går till storstäderna, som har en extremt besvärlig ekonomisk situation.

I övrigt föreslås en s.k. avräkningskatt, beräknad som en avgift på det totala skatteunderlaget. Vi delar propositionens uppfattning att avgiften bör beräknas på det totala skatteunderlaget, dvs. eget skatteunderlag med tillskott av underlag enligt skatteutjämningsystemet.

Den valda tekniken kommer att leda till neutralitet mellan staten och hela kommunsektorn i fråga om skattereformens effekter. Däremot kommer utfallet inte att bli neutralt för enskilda kommuner och landsting. Vissa kommer att vinna, andra förlora finansiella resurser. I viss mån är detta en effekt av att dagens momsregler snedvrider valet mellan egen regi och entreprena-

der, vilket inte blir fallet i det nya skattesystemet. Denna slopade snedvridning ser vi som angelägen.

Vad gäller storleken på den föreslagna avgiften gör vi samma bedömning som regeringen, i vart fall för åren 1991–93. För åren 1994 och därefter förefaller det oklart om hänsyn har tagits till de ökade positiva dynamiska effekter som då uppkommer. Eftersom neutraliseringen bygger på samma principer som finansieringskalkylen i skattereformen anser vi det rimligt att staten tillgodogör sig de dynamiska effekterna under genomförandefasen, dvs. åren 1991–93. Det är också denna period som redovisas i finansieringskalkylen. För de år som därefter följer anser vi däremot att kommuner och landsting bör få del i de positiva samhällsekonomiska effekter som skapas. Dessa kan väntas visa sig i form av reallöneökningar som blir större än om någon skattereform ej hade genomförts. När skatteunderlaget på detta sätt växer mer än eljest bör också avräkningskattesatsen något reduceras. Detta skulle kunna tala för att vänta med att lägga fast avräkningskattesatsen för dessa senare år. Till saken hör emellertid också att den tvååriga eftersläpningen i kommunernas reglering av skatt med staten innebär att åren 1991–93 i praktiken starkt påverkar de båda nästföljande åren. En ytterligare faktor att beakta i sammanhanget, vilket också anförs i propositionen, är naturligtvis den allmänna osäkerhet som måste vidlåda beräkningar så långt in i framtiden.

Inför 1993 är det regeringens förhoppning att ett nytt statsbidragssystem skall kunna genomföras. I det sammanhanget kommer självfallet omfattande diskussioner att behöva föras med kommun- och landstingsförbunden om storleken på de aktuella statsbidragen.

Av hänsyn till kommunernas och landstingens behov av någorlunda fasta planeringsförutsättningar är det dock rimligt att nu klargöra storleksordningen av avräkningskatten. Vi kan därför acceptera propositionens lagförslag. Samtidigt måste det finnas en möjlighet att göra korrigeringar om mer väsentlig ny information om den ekonomiska situationen framkommer. Det är också troligt att en bättre bedömning av storleksordningen av de dynamiska effekterna från och med 1994 kan göras om någon tid. Vi anser att riksdagen bör göra ett tillkännagivande till regeringen att en sådan korrigering kan bli nödvändig.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den kommunala ekonomin som anförts i motionen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av avreglering och slopade monopol,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om expansionsstakten hos primärkommuner resp. landsting,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i mo-

tionen anförts om möjlighet att korrigera i avräkningsskatten för tillkommande dynamiska effekter och om nya fakta framkommer.

Mot. 1989/90
Fi69

Stockholm den 10 maj 1990

Anne Wibble (fp)

Ingela Mårtensson (fp)

Lars Leijonborg (fp)

Lars De Geer (fp)

Ylva Annerstedt (fp)